

kde spisovatel vyslovuje mínění, že institut notářství jest u Chorvatů velmi starý, a že se tam vyvinul po příkladu západním (mnoho ustanovení o notářích podávají statuty přímořských měst); *novština*, kde spisovatel upozorňuje, že přes výslovné tvrzení, že ve Vinod. zákoně sebráno je staré právo obyčejové, nalézá se tam mnoho novot; *nuditi*, kde autor pojednává o retraktním právu příbuzných a jeho formách (i v tomto článku spisovatel polemizuje se Strohalem; mimochodem dotýká se i stáří splitského a skradinského statutu, o nichž má za to, že předpisy jejich jsou mnohem starší než jich redakce); *občina*, článek rovněž velmi poučný, podávající mnoho citátů. — K jednotlivým slovům měli bychom tyto poznámky: Slovo *merik*, o němž spisovatel dobře připomíná, že se nalézá i v novořečtině, a o němž i podepsaný referent dříve měl za to, že pochází z maď. mérték, jak se také vykládá ve velikém slovníku, vyd. Jugosl. Akad., je podle mínění Vasmerova (Izvěst. Rus. Akad., odděl. rus. jazyka, 1907, str. 256) původu řeckého (μεριτικόν, novořec. μερτικόν). K slovu *nadvorje* uvedli bychom, že termin tento se nalezá také v privilegii pražských Němců na Poříčí, čl. 4: Debent jurare septem manibus pro furto vel pro eo, quod dicitur nadvore (Jireček, Cod. juris boh. I., 29). Slovo *naprasan* přešlo i do rumunštiny: *năpraznic* znamená tam náhlý, nenadálý. Také slovo *narok* přijali Rumuni; *noroc* = štěstí. Slovo *naruč* zavedeno bylo Bogišičem také do majetkového zákoníka pro Černou Horu ve významu commodatum (čl. 265 a násl.). Slovo *naredbenici* doloženo je také u Karano-Tvrtkoviće, Срб. Спом. I., str. 116 *naredbenici* grada Dubrovnika (Mikl., Mon. Serb. 242) a v Monum. spect. hist. Slav. merid. XIV. 8 (Li annali della nob. republ. di Rag.): molti chatunari, che ogni uno se stimava come li centi, et ogni uno aveva soi naredbenizi. Slovo *natruhliti* má svoje pendant v podobném výrazu staroruském, *растлѣть* (аще кто дѣвицу растлѣть) v církv. stat. kníž. Vladimíra a kníž. Jaroslava. Existovalo i podobné subst. *тли* (нужею бывающая тли). *Neveće* jest utvořeno podle lat. non magis, jež se dostalo do rum. ve formě *numai*. Ke slovům *obečati* možno uvést, že *obeštati se* znamená ve starém srb. jaz. zavázati se (srov. Karano-Tvrtković 84), podobně ve staré ruštině *обѣщаться*. K slovu *obrok* uvádíme, že v Polj. stat. je doloženo *rok na obrok dati* (čl. 63b) — V Mažuranićově slovníku nenašli jsme slov *mirnak* (tri mirnaka plašta, Šurmin, Hrv. spom. I. 198) a *neristlac* (tamtéž I., 199). Co slova ta znamenají, pověděti neumíme.

Také pátý sešit díla Mažuranićova podává výklad mnoha slov dříve v žádném slovníku se nevyskytších. V zájmu slovanské právní historie přáli bychom si, aby Prinosi co nejdříve byly ukončeny. K. K.

Říšské dějiny rakouské.

Šišić Ferdo pl., Priručnik izvora hrvatske historije. Dio I. čest 1. (do god. 1107). U Zagrebu 1914 (vlastně 1915). Stran XIV. a 653.

Nové veliké dílo Šišićovo jest určeno posluchačům chorvatské historie jako pomůcka při seminárních cvičeních. Proto praví autor v předmluvě,

že kniha jeho nemá větších vědeckých pretensí, a že ji třeba výhradně s didaktického hlediska posuzovati. Má posluchačům poskytnouti návod při čtení nejdůležitějších pramenů chorvatské minulosti a zároveň podati co nejsprávnější tekst ke cvičení. Kdo by soudil jen podle titulu, myslil by, že běží o dílo podobné jako jsou Schwind-Dopschovy *Ausgewählte Urkunden zur Verfassungsgeschichte der deutsch-österreichischen Erblände im Mittelalter* nebo Marczaliho *Enchiridion (A magyar történet kútfőinek kezikönyve)*. Zatím však podává se v díle Šišićově posluchačům mnohem více než správný tekst pramenů s uvedením, kde už byly uveřejněny. Jak dosud vyšlá prvá část I. dílu ukazuje, podán je tu důkladný přehled celé chorvatské historiografie, po němž pak následuje řada rozprav vztahujících se nejen k samému tekstu pramenů, nýbrž řešících věcně i mnohé důležité otázky chorvatských dějin. Někde se čtenář dokonce seznamuje s celou vědeckou literaturou příslušné otázky až do nemalých podrobností, takže se mu předvádějí i sporná mínění jednotlivých badatelů, jejich důkazy a námitky. Autor zaujímá k nim přirozeně své stanovisko a vyslovuje mínění vlastní. Tím kniha Šišićova neobyčejně vzrostla, a celé dílo zaujímá bude několik velikých svazků. Kdo však ví, jak počátky chorvatských dějin a vůbec dějiny Chorvatska za národní dynastie v mnohých otázkách jsou temné, ten přijme naopak s povděkem, že o četných sporných otázkách se v díle Šišićově tak důkladně pojednává. Jeť odborníkům dobře známo, že historické zprávy o jednotlivých panovnících chorvatských často si odporují. Letopisy benátské jmenují některé vladaře chorvatské docela jinak než historikové byzantští, a také domácí spisovatel archidiakon splitský Tomáš líčí nám dějiny své vlasti namnoze jinak než autoři cizí. Nejistota a zmatek stupňují se ještě více tím, že skrovné listiny, jež se nám z půdy chorvatské uchovaly, jmenují některé panovníky zase jinak než zprávy letopisné. Pochybnosti jsou tak veliké, že není s jistotou naprosto spolehlivou známo ani pořadí některých panovníků. Rački, který se prvý kriticky zabýval chorvatskými dějinami, dal v případech, kde se údaje letopisných zpráv a listin rozcházel, přednost listinám jako pramenům spolehlivějším. Ale tu se naskytuje zase otázka, jsou-li jednotlivé listiny pravé. Rački k tomu ovšem hleděl, a to velmi přísně, prohlásiv některé listiny snad až zbytečně za podezřelé. Otázka pravosti a nepravosti listin je tedy velmi důležitá, a proto se nebudeme diviti, že jí prof. Šišić věnuje tolik pozornosti.

Příručka Šišićova bude se skládati ze čtyř dílů podle čtyř period chorvatských dějin. Díl prvý obsahuje výbor hlavních pramenů z doby národních panovníků, tedy do r. 1102, pokud se týče do r. 1107. Že je této periodě věnováno poněkud více místa, autor vysvětluje důležitostí věci. Díl druhý obsahovati bude prameny od r. 1102 (1107) do r. 1526, třetí od r. 1526 do r. 1790, čtvrtý od r. 1790 do druhé pol. 19. stol. Jako v prvé periodě si autor vytkl za úkol obracet pozornost i k dějům v územích sousedních, tak chce činiti i v periodách následujících, zejména v zemích rakouských a Uhersku.

Prvá část prvního dílu skládá se především z obšírné části úvodní, v níž se vykládá o historii vůbec, o historické methodě — a tu se zase vy-

počítávají publikace, v nichž jsou uveřejněny prameny chorvatských dějin, a činí se zmínka o archivech chovajících tyto prameny atd. —, a konečně se podává přehled chorvatské historiografie. Spisovatel seznamuje čtenáře s jednotlivými historiky, uváděje u každého data životopisná a bibliografická. Probírají se tu za sebou Dinko Zavorović, Ivan Tomko Mrnavić, Serafin Razzi, Mavro Orbin, Jakub Lukarević, Junije Rastić, Jiří baron Rattkay, Ivan Lucius, Pavel Ritter Vitezović, Tomáš Kovačević, Jiří Marcelović, Baltazar Adam Krčelić, Filip Riceputi, Daniel Farlati, Jakub Coleti, Frant. X. Pejacsevich, Jiří Pray, Štěpán Katona, Jovan Raić, Josef Mikoczi, Jan Kristian Engel, Pavel Jos. Šafařík, Lud. Gaj, Ivan Švear, Ivan Kukuljević Sakcinski, Šimon Ljubić, Matija Mesić, Frant. Rački, Radoslav Lopašić, Ivan Tkalčić, Natko Nodilo, Ilarion Ruvarac, Tade Smičiklas, Vjekoslav Klaić, Frane Bulić, Stojan Novaković. Na konci činí se všeobecná zmínka také o pracovnících mladších.

Od str. 111 přechází vydavatel k prvnímu období chorvatských dějin, t. zv. periodě národních vladařů. Po krátkém úvodě o sbírkách pramenů pro tuto dobu následuje první oddělení prvního dílu: Natpisi i zapisi. Jsou tu uveřejněny po předcházející informační části vztahující se vždycky k příslušné věcné (stavitelské) památce nápisy vytesané do kamene, důležité pro chorvatské dějiny. Pěknými fotografickými snímky nápisy zároveň se zobrazují. Tak uveřejňuje se tu: hrobní nápis salonského biskupa a mučedníka sv. Dujma (Domniona) z r. 304, hrobní nápis salonského biskupa Prima, synovce a nástupce sv. Dujma, řecký nápis z doby, kdy Avari obléhali Sirmium (asi z r. 581), nápis na mosaice dalmatských mučedníků v kapli sv. Venancia v lateránské basilice z doby kolem r. 640, nápis na dveřích kaple sv. Kříže v Ninu (mezi r. 788 a 800), nápis na křtitelnici chorv. knížete Višeslava asi z r. 800, nápis na pečetí dalm. str. tega Bryennia (kolem r. 840), nápis se jménem knížete Trpimíra (kolem r. 852), nápis se jménem knížete Zdeslava z r. 879, nápis se jménem knížete Branimíra z doby před 31. srpna 888 atd. Mnohý z nápisů je značně porušen — zachovaly se na př. jen zlomky — a tu je těžko pravého textu se dočísti. Tak jest to u hrobního nápisu královny Heleny z 10. března 976, nalezeného r. 1898 Msgr. Bulićem. Historickým svým významem je to jeden z nejdůležitějších nápisů dosud nalezených. Poněvadž kusy kamene, v němž nápis je vytesán scházejí, doplňuje prof. Šišić slova scházející poněkud jinak než Msgr. Bulić. Na str. 127 podána jsou obě různověstí a na str. 128 překlad. Královna Helena uvádí se v nápise tom jako choť krále Michala a matka krále Štěpána. V Michalovi Šišić vidí Kresimíra, ve Štěpánovi Držislava chorvatských listin. Různost jmen u téže osoby není znalcům nápadná. Jeť známo, že staří panovníci mívali dvě jména, jedno pohanské, druhé křesťanské. Ale velká jest otázka, čte-li jeden i druhý badatel nápis správně. Slova ve čtvrté řádce nezdají se nám býti správně čtena — aspoň fotografie ukazuje, že je text zcela nečitelný —, a nejsou ani správně přeložena. Hic or(dinata) fuit sotva mohlo státi vedle sebe, poněvadž ordinare neznamená nikdy pochovati, jak překládají Bulić i Šišić, nýbrž buď uspořádati své věci, t. j. před smrtí „udělati pořádek“ (disponovati o majetku testamentem) anebo zaopatřiti

někořo před smrtí (poenitentiae, eucharistiae et extremae unctionis sacramenta moribundo administrare). Ordinatus je tedy ten, kdo odešel na onen svět (obiit), učiniv pořádek ať už o svém majetku, či o své duši. Ale na hrobním kameni nemohlo by ovšem státi *hic ordinata fuit*. — K nápisům důležitějším náleží dále nápis v Bašce na krckém ostrově se jménem krále Zvonimíra z doby kolem r. 1100. Upozornil na něj již Šafařík r. 1853. Je to nejstarší chorvatská památka *jazyková*. Zachoval se v ní titul *králj hrvvatъskъ*.

Ve druhém oddělení uveřejňují se listiny. Začíná se několika listinami z doby panství Ostrogotů nad Pannonií a Dalmácií a podává se k tomu zvláštní úvod. Následují usnesení církv. sněmů v Saloně z r. 530 a 533. Prameny tyto zavrhl, jak známo, Lucić, pokládaje je za nevěrohodné. Farlati naproti tomu jich hájil. Šišić přidává se k mínění Farlatiho. Pod titulem „Církevní poměry v Pannonii“ uveřejněny jsou výpisy z 11. a 131. Justinianovy novely z r. 535 a 545. Týkají se území arcibiskupa ve Skoplji (Justiniana Prima). O pramenech ostatních možno si učiniti představu z těchto nadpisů: Papež Řehoř I. Svatý a Dalmácie (590—602); Z doby Karla Velikého, Ludvíka Pobožného a Lotara I. (811—840); Listiny knížat Trpimíra a Mutimíra (852—892) — v úvodě vypočítává se šest sbírek listin z doby národní dynastie (kromě registra privilegií arcibiskupství splitského jsou to vesměs registra jednotlivých klášterů) a pojednává se o registru splitském, z jehož šesti listin vztahujících se k době národní dynastie jsou dvě padělané. Vzhledem k tomu byla by na snadě domněnka, že snad i listina Trpimírova a Mutimírova jsou padělky. Spisovatel hájí pravost obou těch listin. Následují dále prameny pod těmito nápisy: Papežské listy 9. stol. (858/867 do 887/888), Splitské církevní sněmy (925 a 928; také Konst. Jireček, podobně jako kdysi už Lucić, pokládá akta těchto dvou synod za nepravá), Chorvaté pomáhají korutanskému vévodovi Adalberovi proti cís. Konrádovi II. (1035), Král Petr Kresimír IV. daruje klášter sv. Jana Evangelisty (1059), Splitský církv. sněm a potvrzení jeho usnesení (1059—1061), Založení kláštera P. Marie v Zadru (1066), Petr Kresimír IV. potvrzuje klášteru sv. Chrysogona v Zadru jeho statky (1067; na str. 247 uveřejňuje autor rodokmen chorvatské národní dynastie, a sice na základě své studie Genealoški prilozí o hrv. nar. dinastiji), Král Petr Kresimír IV. daruje klášteru sv. Chrysogona ostrov Maun (1069), Chorvatský král Slavić (1073—1075; spisovatel věnoval mu zvláštní studii ve Vjesniku hrv. arkeol. dr. N. S. VII., 1904), Benátky a dalmatská města (1076), Vazalská přísaha vévody Dmitra Zvonimíra pap. Řehoři VII. (na poč. října 1076), Vévoda Štěpán vzdává se trůnu (1078), Papež Řehoř VII. a kníže Vecelin (1079), Donace chrámu a klášteru sv. Petra v Selu (1080), Král Dmtar Zvonimír a klášter P. Marie (1087), Panování Štěpána III. (1089), Vojenská výprava uherského krále Ladislava do Chorvatska (1091) a založení biskupství záhřebského (1094). Prameny pod tímto záhlavím uveřejněné seskupeny jsou do dvou oddílů. V prvním jedná se o vojenské výpravě krále Ladislava do Chorvatska (1091—1095), ve druhém se vykládá o otázce středověké Slavonie a o založení biskupství záhřebského. Obsírný je také výklad pod záhlavím Uherský

král Koloman a chorv. král. Petr (1095—1097) a zejména pod titulem Chorvaté a uherský král Koloman (str. 409—562), kde se probírá nejprve celá chorvatská i maďarská literatura o vzniku chorvatsko-uherského státního sdružení od r. 1666—1910, pak se pojednává o ruské válce krále Kolomana (tu je také podán rodokmen Jaroslavičů ruských), dále o úmluvě mezi králem Kolomanem a dvanácti chorvatskými rody z r. 1102 (vyvracejí se tu nicotné námitky Štěpána Horváta jakož i námitky Paulera a Karásonyiho proti pravosti t. zv. memoriálu Tomáše archidiakona splitského o dotčené smlouvě a dokazuje se na základě starších prací Račkého a Klaiće o finančním zřízení chorvatském, že memoriale je listinou pravou; také se tu obšírně píše o starých chorvatských rodech a konečně se vykládá o korunování Kolomanově r. 1102 v Bělehradě. Poslední oddíl má záhlaví Okupace dalmatských měst (1107).

U každého oddílu uvedena je příslušná literatura. Text opatřen je mnoha fotografickými snímky listin, a na konci přidána je historicko-topografická mapa království chorvatsko-dalmatského (bez Slavonie) z doby kolem r. 1100.

Karel Kadlec.

Právo civilní.

Sedláček Jaromír, O smlouvě schovací se zvláštním zřetelem k bankovnímu uschování cenných papírů. Knihovna sborníků věd právních a státních. Řada právovědecká č. XXVIII., Praha, Bursík a Kohout, str. 120.

Dvacet let po stkvělém pojednání *Scheyově* o smlouvě schovací (Obligationsverhältnisse str. 281 sl.), přichází mladý autor se spisem stejného celkem jména. Lze chopiti se knihy s opravdovou zvědavostí, a maně naskytne se otázka, zdali je vhodné znovu se zabývatí látkou vzorně spracovanou a zdali by nebylo lépe věci nové, ať již novost jejich je prostředkována novým zákonodárstvím, ať novými zařízeními technickými, ať konečně lepším poznáním, sděliti ve formě jinaké, snad ve formě článků obracejících zřetel k jednotlivým otázkám a t. p. Lektura II. hlavy spisu (str. 16—56) dosvědčuje jasně, že otázka výše daná není marna. Jak uspořádání látky, tak obsah výkladů zřetelně ukazují k práci *Scheyově* jako ke svému vzoru, a při tom nelze říci, že by přesnost, přehlednost a jasnost tohoto vzoru byla všude dosažena. Nelze také nevytknouti, že leckteré pochybnosti a spory, odklizené, jak lze za to míti, definitivně, znovu dosti široce se rozprádají.

Naproti *Scheyovi* vyskytují se arci některé odchylky. Autor má především v některých otázkách jinaké mínění než *Schey*. Na větším díle nejde o otázky příliš významné a leckde jde jen o odchýlné formulování obsahu shodného (posléz uvedené platí, tuším, o definici smlouvy schovací, jež zvláště vytýká závazek schovatelův věc vkladateli na požádání vrátiti). Pokud opravdových odchylek se týče, sluší přiznati, že leckde mínění autorovo postavené proti mínění *Scheyovu* dovede vzbuditi zájem čtenářův, ale polemická argumentace vyžadovala by z pravidla hlubšího rozboru